

Stryp inte handeln med tjänster

Dagens Nyheter den 14 december 2017

Handel innebär inte bara stordriftsfördelar och ett mer varierat utbud av varor och tjänster. Lägre konsumentpriser gynnar särskilt låginkomsttagare eftersom de spenderar en stor andel av sina inkomster på importvaror.

Från 1960 fram till finanskrisen 2008 växte världshandeln i en inte tidigare skådad takt. Orsakerna var flera: minskade handelshinder, lägre transportkostnader, digitalisering och Kinas öppnande mot internationell handel.

Men det senaste decenniet har inneburit mycket långsammare världshandelstillväxt. Flera faktorer har bidragit. Finanskrisen och den efterföljande recessionen innebar stora minskningar av investeringarna, som ju har högt importinnehåll. Handelshinder har inte reducerats som tidigare utan tvärtom har på många håll nya tillkommit.

Mer protektionism hotar att hämma världshandeln. Brexit och Trump är de mest påtagliga tecknen på handelsfientliga strömningar. Men de finns också på åtskilliga andra håll. Många har varnat för att vi är på väg mot ett handelssystem mer baserat på bilaterala avtal än dagens multilaterala regler.

Frihandel är centralt för levnadsstandarden. Enligt traditionell handelsteori innebär handel att länder specialiserar sig efter sina komparativa fördelar och därmed får ut mer av givna resurser. Enligt nyare teori möjliggör handel utnyttjande av stordriftsfördelar, ökar konkurrenstrycket samt ger företag och hushåll tillgång till ett mer varierat utbud av varor och tjänster. Handel bidrar också till teknologispredning. Lägre konsumentpriser till följd av handel gynnar främst låginkomsttagare, därför att dessa spenderar en större andel av sina inkomster på importvaror än höginkomsttagare.

Ett problem för både Sverige och andra länder är att arbetsproduktiviteten (produktionen per arbetstimme) under senare år ökat långsammare än tidigare. Det är allvarligt eftersom arbetsproduktivitetsökningarna har delvis berott på uteblivna investeringar under den tidigare ekonomiska nedgången.

Men huvudorsaken är att ökningarna av den totala faktorproduktiviteten – den effektivitet som både arbetskraft och kapital används med – varit mindre än förut. Kunskapen om orsakerna är ofullständig, men det kan vara fråga om en långsiktig förändring. Då vore det mycket olyckligt om fler hinder mot handeln skulle begränsa den och bidra ytterligare till låga produktivetsökningar. Effekterna kan bli stora: Handelshinder i dagens värld, där varor under produktionsprocessen transporteras fram och tillbaka över nationsgränser i globala värdekedjor, har liknats vid att sätta upp väggar mitt inne i en fabrik.

Varför har Trump och andra protektionister fått så mycket stöd för sin handelsfientliga inställning? Problematiken fångas väl av ett citat från Thomas Macaulay – engelsk historiker, politiker och frihandelsvän – från tidigt 1800-tal:

”Free trade, one of the greatest blessings which a government can confer on a people, is in almost every country unpopular.”

Grundproblemet är att, även om frihandel ger vinster för en ekonomi som helhet, så finns både vinnare och förlorare. Förlorarna är mycket lättare att identifiera än vinnarna, eftersom jobbförluster eller lönedepressning i existerande branscher ofta är mer koncentrerade och konkreta än vinsterna i form av lägre priser och nya framväxande jobb i exportsektorn.

Att det i USA i så hög grad gått att populistiskt spela på protektionistiska stämningar beror delvis på svaga system för att hjälpa dem som påverkats negativt av importkonkurrensen: dåliga sociala skyddsnät och otillräckliga omskolningsmöjligheter. Det kommer inte att bli bättre under nuvarande administration. Tvärtom är risken stor att kommande skattereform medför ännu större inkomstklyftor, vilka sedan kan skyllas på handeln och göra många väljare ännu mer mottagliga för protektionistiska argument.

Det område där det finns mest potential för mer handel är tjänster. Där finns åtskilliga hinder som skulle kunna minskas: nationella auktorisationskrav för många professionella tjänster, svårigheter för utländska serviceproducenter att etablera sig och begränsningar för företags utstationering av arbetskraft vid uppdrag i andra länder.

Tyvärr går utvecklingen här åt fel håll. EU är – med stöd av Sverige – på väg mot mer restriktioner för utstationering av arbetskraft: kortare maximala utstationeringstider och krav på samma lönevillkor som för inhemsk arbetskraft. Det minskar exportmöjligheterna för företag i fattigare EU-länder på områden (som byggverksamhet) där exporten kräver närvaro av egen personal i importlandet. Det är ett tidens tecken att Sverige – ett av världens mest frihandelsvänliga länder – medverkar till detta.

Skärpningen av EU:s utstationeringsregler illustrerar ett dilemma. Attityderna tycks på de flesta håll vara mer negativa till olika former av arbetskraftsmigration än till handel som inte kräver fysisk närvaro i ett annat land. Betyder det att begränsningar av arbetskraftsmigration och handel som förutsätter tillfällig sådan migration är ett pris som måste betalas för att bibehålla så mycket stöd som möjligt för mer traditionell frihandel? Det vore i så fall sorgligt. Det innebär att vi avstår från en del av de nyttovinster som globaliseringen kan ge.

Las Calmfors